

EGYEDI VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLETI KATEGÓRIÁK (IUCN 1900–2003)

BALOGH Dániel, HEGEDÜS Csaba, JUHÁSZ Vera, KOLLÁR Balázs, MEINHARDT Sarolta, MOLNÁR Attila, PAULIN Márton, SÁRADI Nóra, SCHERMANN Balázs, SÓKI Edina

Szent István Egyetem, Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar, Természetvédelmi és Tájgazdálkodási Intézet, Természetvédelmi és Tájökológiai Tanszék, 2103 Gödöllő, Páter K. u. 1.

Kulcsszavak: természetvédelem története, ritka kategóriák, nemzeti kategóriák

Összefoglalás: Cikkünkben az egyedi, kizárólag egy adott országban létrehozott védett természeti területi kategóriákat mutatjuk be. Ezek az 1900 és 2003 között alapított területek az IUCN-besoroláson is átestek, így teljesen hivatalosan létező kategóriák, melyek létrejötte a Föld országainak sokszínűségéből ered. Végigvesszük, hogy melyek ezek a kategóriák, hol találhatók, valamint azt is, hogy jogosultnak érezzük-e egy ilyen külön kategória létrehozását. Megvizsgáljuk az IUCN általi besorolás szerinti eloszlásukat, valamint területik nagyságát. Továbbá bemutatjuk azt is, hogy mikor és mely országokban jöttek létre ezek a kategóriák, melyből láthatjuk majd, hogy bár minden földrészen vannak egyedi besorolású területek, eloszlásuk korántsem egyforma. Végezetül kiválasztunk öt területet, melyek jellemzése képet adhat az osztályozások okairól.

Előzmények

A Yellowstone NP alapítása óta folyamatosan nő a védett természeti területek száma, az IUCN 1900 óta vezet ezekről nyilvántartást. Fontos tudnunk, hogy hogyan alakul a számuk, hiszen a természetvédelem mindig listás védelemmel véd. Így tudjuk megmondani, hogy hol vannak a világon védendő értékek. A védett természeti területek alapításának 1980-ig tartó kijelöléséről már részletes beszámolókat lehet olvasni a Szent István Egyetem Természetvédelmi és Tájökológia Tanszékének publikációiból (Centeri és Gyulai 2006, Centeri et al. 2007, Penksza et al. 2007, Centeri et al. 2008a, b, Centeri és Pottyondy 2009, Centeri 2010, Centeri et al. 2010, Centeri és Gyulai 2011, Centeri és Gyulai 2013, Centeri és Gyulai 2014). Az 1981 és 1985 közötti időszakot Berecz et al. (2015) mutatta be. Az 1986-1990 közötti időszakot Ábrám és társai (Ábrám et al. 2016), az 1991 és 1995 közötti időszakot Balogh és társai (Balogh et al. 2016), az 1996 és 2000 közötti időszakot pedig Bognár és társai (Bognár et al. 2016) mutatták be.

Anyag és módszer

A védett területek elemzése során Centeri és munkatársainak korábbi módszertanát követjük. Az adatok ismertetésénél az IUCN legfrissebb adatait vesszük alapul (<http1>). Az adatok a 2003-ban megjelent adatbázisban szerepelnek, melyek korábban a WDPA (World Database on Protected Areas) honlapján (<http2>) voltak elérhetők, jelenleg a Protected Planet honlapon találhatóak (<http3>). Ezen belül az IUCN kategóriába besorolt területekkel foglalkozunk (IUCN 1994). Az adatbázisnak azon állományát elemeztük, amely a területeket egy ponttal jelöli. A jelenlegi elemzés azokra az egyedi területekre koncentrál, amelyekből csak egy szerepel az IUCN adatbázisban, azaz az első ilyen típus egyben az utolsó is volt.

Eredmények

Az 1. táblázatból láthatjuk, hogy összesen 104 olyan terület szerepel az IUCN adatbázisában, amelyből csak egyet alapítottak a vizsgált, 1900–2003-as időszakban. Az ilyen egyedi területek nem egyenlően oszlanak az IUCN-kategóriák között. Közel harmaduk a „biotóp/védett fajok területe kezeléssel”, azaz az IUCN IV-es csoportba tartozik, míg 25% „védett erőforrás területkezeléssel”. Ebből is kiderül, hogy ezek a területek gyakran

csatolhatók egy-egy faj, vagy különleges természeti érték védelméhez, mely az annak otthont adó ország számára jelentőséggel bír. Jelentősebb mennyiséggel bír még a „védett táj” kategória 17 területtel, míg a többi típusba 10, vagy még kevesebb tartozik.

1. táblázat Az 1900 és 2003 között alapított egyedi védett területek IUCN kategóriáinként
Table 1. The number of single protected areas by IUCN categories founded between 1900 and 2003

IUCN-kategória	Alapított területek száma (db)	A kategóriák eloszlása (%)	Terület (ha)	Terület %
Ia vad terület	7	6,7	14 516	0,04
Ib szigorú természeti rezervátum	5	4,8	567 883	1,4
II nemzeti park	8	7,7	276 312	0,7
III nemzeti emlékmű	10	9,6	18 161	0,04
IV biotóp/védett fajok területe kezeléssel	31	29,8	2 280 930,9	5,5
V védett táj	17	16,4	64 543,7	0,2
VI védett erőforrás területkezeléssel	26	25	38 012 016,9	92,2
Összesen:	104	100	41 234 363,5	100

Emellett érdemes megfigyelni, hogy a területi eloszlás is egyenlőtlen. A kategóriák többsége 1%-át sem adja az összes, kicsivel több, mint 42 millió hektárnyi területnek. Ugyan a területek többsége az IUCN IV-es kategóriába tartozik, összterületük alig több mint 5%-ot tesz ki. Több mint 38 millió hektárral a „védett erőforrások területkezeléssel” teszik ki a 41,2 millió hektár többségét.

A 2. táblázatban látható, hogy az egyedi megjelölésű védett területek túlnyomó többsége 10.000 ha alatti méretekkkel rendelkezik.

2. táblázat Az 1900 és 2003 között alapított egyedi védett területek eloszlása
Table 2. The number of single protected areas by size founded between 1900 and 2003

Terület nagysága (ha)	Alapított területek száma kategóriáinként (db)	A területek eloszlása (%)	Védett területek kiterjedése (ha)	A védett területek nagyságának eloszlása (%)
0–99	21	20,19%	398,49	0,00%
100–999	17	16,35%	6698	0,02%
1000–9999	36	34,62%	113931,92	0,28%
10 000–99 999	19	18,27%	708495,08	1,72%
100 000–999 999	9	8,65%	4384265	10,63%
1 000 000–	2	1,92%	36020575	87,36%
Összesen	104	100	41234363	100

Ugyan mennyiségileg (db) az apróbb területek többségben vannak, kettő nagyobb 1.000.000 hektárnál is, és együtt 87%-át teszik ki az összterületnek.

3. táblázat Az 1900 és 2003 között alapított egyedi védett területek száma országokként
Table 3. The number of single protected lands by countries founded between 1900 and 2003

Országok	Alapítások száma	Ország(ok)	Alapítások száma
Bolívia, Bosznia-Hercegovina, Dánia, Dél-Korea, Franciaország, Gabon, Görögország, Guatemala, Indonézia, Jordánia, Kambodzsa, Kína, Kirgizisztán, Kolumbia, Kongó, Kuba, Litvánia, Málta, Mexikó, Norvégia, Olaszország, Palau, Panama, Panamai Köztársaság, Portugália, Srí Lanka, Szlovénia	1	Brazília, Dél-afrikai Köztársaság, Dominikai Köztársaság, Ecuador, Egyesült Királyság, Fülöp-szigetek, Nicaragua, Új-Zéland	2
		Norvégia	3
		Spanyolország	4
		Ausztrália	6
		Kanada, Ausztria	8
		Egyesült Államok	15
		Argentína	17

A listában 28 olyan ország van, melynek határai közt csak egyetlen egyedi kategóriás védett terület található. Ennél lényegesen kevesebb (nyolc), azok száma, amelyekben kettő található. A két legtöbb egyedi elnevezésű területet alapító ország az Egyesült Államok és Argentína. Mindkét ország tekintetében elmondható, hogy az esetek többségében csupán a terület megnevezése egyedi, a védendő rész adottságai alapján, bele illene egy már meglévő kategóriába is. Érdekes megemlíteni emellett, hogy Ausztria méretéhez viszonyítva különösen sok, nyolc egyedi kategóriával képviselteti magát.

4. táblázat: Idegen nyelvű és magyar elnevezései az olyan kategóriáknak, melyekben csak egy védett terület van

4. table: Foreign language and Hungarian names of categories that contain only one area			
Foreign name	Hungarian name	Foreign name	Hungarian name
Amazonian National Reserve	Amazóniai nemzeti rezervátum	Natural Park and Reserve Zone	Természetes park és rezervátum zóna
Amenity Reserve	"Rekreációs" rezervátum	Natural Resources Protection Area	Természetes erőforrások védőterülete
Aquatic Park	Vízi park	Natural Water Reserve	Természetes víz rezervátum
Area de Uso Múltiple	Többszörös használatú terület	Nature Forest Reserve	Természeti erdőrezervátum
Area Natural Unica	Különleges természeti terület	Nature Park (Aboriginal)	Természeti park (bennszülött)
Area of Limited Use under Special Protection	Különleges védelem alatt álló korlátozott használatú terület	Nature Trust Area	Természeti bizalmi terület
Area of Scientific Use under Special Pr	Különleges védelem alatt álló tudományos használatú terület	No Berthing Zone/No Entry Zone except f...	Kikötési tilalmi zóna/Behatolni tilos zóna kivéve ...
Biological Station	Biológiai állomás	Peggys Cove Preservation Area - Canada	Peggys Cove megőrzési terület - Kanada
Broad Leaved Forest Reserve	Lombhullatóerdő-rezervátum	Permanent Park Preserve	Állandó parkrezervátum
Bruch- und Galeriewalder	Töredék- és galériaerdők	Phillip Island Nature Park	Phillip sziget természeti park
Coastal Reserve	Tengerparti rezervátum	Plant Protected Area	Növényi védett terület
Community Reserve	Közösségi rezervátum	Preserve	Rezervátum
Complex National Zakaznik Wildlife Refuge	Komplex nemzeti zakaznik vadvilágmenedék	Presidential Reserve	Elnöki rezervátum
Coral Reef Ecosystem Reserve	Korallzátony ökoszisztéma rezervátum	Private Experimental Faunal Reserve	Privát kísérleti faunarezervátum
Crane Sanctuary	Darumenedék	Protected Greenbelt	Védett zöldövezet
Crown Reserve	Királyi rezervátum	Protected Marine Environment	Védett tengeri környezet
Defined Objective Nature Reserve	Meghatározott célú természeti rezervátum	Protected Region	Védett régió
Ecological Development Area	Ökológiai fejlesztési terület	Protected Significant Natural Formation	Védett jelentős természetes képződmény
Ecological Park	Ökológiai park	Provincial Marine Park	Vidéki tengeri park
Educational Refuge	Oktatási menedék	Public Park	Közösségi park
Ex-lege-Schutz Wald und Wiesengürtel	Ex lege véderdő és hegyvidék	Public Reserved Land	Közösségi fenntartott terület
Fauna Nature Reserve	Fauna természeti rezervátum	Recreational National Area	Nemzeti üdülési terület
Fisheries Reserve	Halrezervátum	Research Forest	Kutatási erdő
Forest and Rangeland Reserve	Erdő- és legelőrezervátum	Rest Area	Pihenőterület
Forest Conservation Area	Erdőmegőrzési terület	Scenery Reserve	Tájkép rezervátum
Game Preserve	Vadrezervátum	Scenic and Historic Reserve	Tájképi és történelmi rezervátum

Game Refuge	Vadmenedék	Scenic View	Tájképi látvány
Genetic Reserve	Génrezervátum	Sonstige Landschaftsteile	Városnéző részek
Geobotanical Reserve	Geobotanikai Rezervátum	Special Area	Különleges terület
Habitat Area of Particular Concern	Kiemelt érdekeltsgű élőhely terület	Sümpfe und Quellfluren	Lápok és tavaszi mocsarak
Heritage River	Örökségi folyó	State Beach	Állami tengerpart
Historic Monument	Történelmi emlék	State Seashore	Állami tengerpart
Historic Park	Történelmi Park	Strict Fishing Reserve	Szigorú halászati rezervátum
Horticultural Monument	Kertészeti Emlék	Strict Natural Reserve	Szigorú természetes rezervátum
Hydrographical Reserve	Vízföldrajzi rezervátum	Strict Reserve	Szigorú rezervátum
Hydrological Protection Zone	Hidrológiai védelmi zóna	Submarine Nature Reserve	Tengeralttjáró természeti rezervátum
Indigenous Forest	Benszülött erdő	Territorial Seashore Park	Territoriális tengeparti park
Managed Natural Resource	Kezelt természetes erőforrás	Touristic, Historic, Ecological Provinc	Turisztikai, történelmi, ökológiai vidék
Marine Extractive Reserve	Kivont tengeri rezervátum	Trails Act - Canada	Csapások törvény - Kanada
Multi/Multiple Use Conservation Area	Több/Többféle használatú megőrzési terület	University Park	Egyetemi park
Municipal Nature Reserve	Önkormányzati természeti rezervátum	Urban Green Area	Városi zöld terület
Mycological Reserve	Gombatani rezervátum	Vicuña Reserve	Vikunya rezervátum
National Biological Reserve	Nemzeti Biológiai rezervátum	Water Production Reserve	Víztermelő rezervátum
National Ecological Reserve	Nemzeti Ökológiai Rezervátum	Wetland Park	Vizes élőhely park
National Heritage Wilderness Area	Nemzeti Örökség Vadon terület	Whale Sanctuary	Bálnamenedék
National Parks Act Schedule 4 Park or Reserve	Nemzeti Parkok Törvény 4 jegyzék park vagy Rezervátum	Wilderness Preserve	Vadon rezervátum
National Resource/s Reserve	Nemzeti Erőforrás/ok Rezervátum	Wildfowl Sanctuary	Vadszárnyas menedék
National Scientific Reserve	Nemzeti tudományos rezervátum	Wildlife Conservation Area	Vadvilág megőrzési terület
National Wildfowl Refuge	Nemzeti szárnyasvad menedék	Wildlife Nature Reserve	Vadvilág természeti rezervátum
Natural Area Reserve	Természeti terület rezervátum	Wildlife Preserve	Vadvilág rezervátum
Natural Caves	Természeti barlangok	Wildlife/Botanical Conservation Area	Vadvilág/Botanikai megőrzési terület
Natural Landmark	Természeti tereptárgy	Wildlife/Botanical Conservation Area	Vadvilág/Botanikai megőrzési terület
Natural Outstanding Element	Természeti jelentős elem		

Az egyedi kategóriákat ABC-sorrendben soroltuk fel, mellettük olvasható a magyar fordítás. Összesen 104 db egyedi, egy védett területtel rendelkező területet regisztráltak.

A csoportosítási formák lehetséges alapjai

A védendő érték szerint csoportosítva a területeket, megállapítható, hogy eszerint sem oszlanak el egységesen. A legelterjedtebb az, hogy egy bizonyos terület vagy egy különösen nagy diverzitással és nagyszámú veszélyeztetett fajjal rendelkező ökoszisztéma komplex védelmét tűzik ki. Ezeknek a besorolási kategóriája általában valamilyen természeti

rezervátum. Ezen területeket még különválaszthatjuk szárazföldi és tengeri élőhelyekre, de vannak olyanok is, amelyek kiterjedésükből fakadóan mindkettőbe beletartoznak.

Tengeri/tengerparti egyedi területekből tizenkettőt alapítottak a vizsgált időszakban. A célkitűzéseik nagyjából hasonló képet mutatnak: a tengeri fajok és ökoszisztémák védelme az antropogén káros hatásoktól. Egyeseknél fontos a turizmus, és a pihenés biztosítása a látogatóknak, míg vannak olyanok, ahol a halászatnak és a korallgyűjtésnek is szigorú korlátai vannak.

11 olyan terület van, amely a madarak és élőhelyük védelmére helyezi a hangsúlyt. Ennek ellenére csak kettőnek a címében jelenik meg, hogy az madárvédelmi terület lenne (Southport, National Wildfowl Refuge és Palawan Game Refuge and Bird Sanctuary), és csak egynek a besorolási kategóriájában (important bird area). Mindegyik vizes élőhelyen (tengerpart, folyó mentén, szigeten, mocsaragnál) található. Az Ang Trapeqan Thmor nevű területet pedig egy faj, az Antigóné daru (*Grus antigone*) védelmére alapították, ezen kívül az összes közösségi szinten védi a madarakat.

Egyes élőlény csoportok specifikus védelmére kevés területet alapítottak. A gombák számára létrehozott rezervátumból csak egy található, kifejezetten emlősökére pedig kettő (vikunya rezervátum és bálna menedék).

Öt olyan területet jegyeztek be, amelyek fő értéke valamilyen geológiai vagy földtani formáció, ezekhez négy különböző kategória tartozik: természeti emlék, nemzeti tudományos rezervátum, nemzeti kiemelkedő elem, történeti és tájképi rezervátum, bruchund gale (védett karsztvidék).

Néhány védett területtípus ismertetése

iSimangaliso Wetland Park

A iSimangaliso Wetland Park (korábbi nevén Greater St. Lucia Wetland Park) Dél-Afrika harmadik legnagyobb védett területe (1. ábra). A park teljes területe 332.000 hektár (<http4>).

1. ábra Az iSimangaliso Wetland park elhelyezkedése Dél-Afrikában (<http4>)
 Figure 1. Location of the iSimangaliso Wetland Park within South Africa (<http4>)

1999 decemberében vált Dél-Afrika első világörökségi helyszínévé a páratlan természeti szépsége és egyedülálló globális értékei miatt.

A viszonylag kis területen gazdag élővilág, egyedi ökoszisztéma és természeti szépség fordul elő. A parkban az állat- és növényvilág nagy arányú diverzitásának oka a különböző ökoszisztémák sokféleségében keresendő. A korallzátonyoktól és a homokos tengerpartoktól kezdve, a szavannákon keresztül a vizes élőhelyekig sokféle bióm megtalálható.

A parkban olyan állatok fordulnak elő, mint az afrikai leopárd (*Panthera pardus pardus*), a közép-afrikai keskenyszájú orrszarvú (*Diceros bicornis minor*), a déli szélesszájú orrszarvú (*Ceratotherium simum simum*), a szavanna kafferbivaly (*Syncerus caffer caffer*) és a déli afrikai elefánt (*Loxodonta africana africana*) (http5).

A park területén 1200 nílusi krokodil (*Crocodylus niloticus*) és 900 nílusi víziló (*Hippopotamus amphibius*) is él. (http4)

A park területén 521 madárfajt figyeltek meg, mely a teljes dél-afrikai madárfauna 60 %-a. Ebből 339 faj költ a területen (http6).

Municipality of El Nido

Az El Nido egy védett természeti terület a Fülöp-szigeteken (http7) (2. ábra).

A Fülöp-szigetek kormánya 1991-ben védett tengeri természeti területnek nyilvánította a Bacuit-öböl területét. 1998-ban a védett terület határát kiterjesztették Taytay szárazföldi ökoszisztémáira is. Most El Nido-Taytay természetvédelmi terület néven ismert, amely 36.000 hektár szárazföldet és 54.000 hektár tengervizet foglal magában (http8).

A terület ismert a fehér homokos tengerpartjáról, a korallzátonyairól és mészkő szirtfaláról. A legjobb tengerpartnak és úticélnak tartják a Fülöp-szigeteken a kivételes természeti szépsége miatt (http7).

2. ábra El Nido látképe, Fülöp-Szigetek (http7)

Figure 2. View of El Nido in the Philippian Islands (http7)

A terület otthont ad 5 emlősfajnak, köztük a hátsó-indiai tobzoskának (*Manis javanica*). Itt él 16 endemikus madárfaj is, köztük a veszélyeztetett díszes pávafácán (*Polyplectron napoleonis*) (3. ábra), a palawani szarvascsőrű (*Anthracoceros marchei*) és a palawani füleskuvik (*Otus fuliginosus*) (http8).

3. ábra A díszes pávafácán (*Polyplectron napoleonis*) (http9)

Figure 3. The Palawan peacock-pheasant (*Polyplectron napoleonis*) (http9)

A Bacuit-öbölben dugong, delfin és tengeri teknős faj is van, amelyek közül sok veszélyeztetett. A korallzátonyban számos halfaj megtalálható, például papagájhalfélék, ajakoshalak, íjhalfélék, csattogóhal-félék és sörtefogúfélék (http8).

La Fortuna Panama erdő rezervátum

A 19 500 hektár nagyságú rezervátum az egyik legnagyobb kiterjedésű közép magasságú köderdő Közép-Amerikában. Panama nyugati részén belül helyezkedik el, és több mint 1000 védett növényfaj található itt, valamint a terület az egyik legjobb madármegfigyelő hely az országban.

A madarászok azért kedvelik különösen ezt a rezervátumot, mert lehetőséget ad, hogy megfigyeljék a quetzalt (*Pharomachrus mocinno*) (4. ábra). A területen más figyelemre méltó madárfajok is élnek, például a feketehasú kolibri (*Eupherusa nigriventris*), a kéksapkás szajkó (*Cyanolyca cucullata*), és a csupasznyakú sisakosmadár (*Cephalopterus glabricollis*) (http10).

4. ábra A rezervátum területén megfigyelhető quetzal (*Pharomachrus mocinno*) (http10)

Figure 4. The resplendent quetzal observed in the reserve area (*Pharomachrus mocinno*) (http10)

Madarakon kívül a rezervátum még élőhelye 40 emlősfajnak, 70 hüllő és kételtű fajnak is. Az emlős fauna magába foglal különféle oposzum, tatu, cickány és édesvízi vidrafajokat, valamint több mint 50 denevérfajt.

A rezervátumban olyan veszélyeztetett fajok is élnek, mint például a közép-amerikai tapír (*Tapirus bairdii*) és a fehérájú pekari (*Tayassu pecari*) (http11) (5. ábra).

5. ábra A rezervátum területén élő veszélyeztetett fehérájú pekari (*Tayassu pecari*) (http11)
Figure 5. The endangered white-lipped peccary (*Tayassu pecari*) in the area of the reserve (http11)

A rezervátum nemcsak növény- és állatfajokat, hanem a Fortuna-gát feletti vízgyűjtőt is védi. A gát az egyik legnagyobb Panamában - az ország villamosenergia-termelésének mintegy 30 %-át adja (http11).

Phillip Island – Ausztrália

A „Phillip Island” egy ausztrál sziget, amely mintegy 140 km-re fekszik Melbourne dél-délkeleti részétől (6. ábra). Nevét Arthur Phillipről kapta, aki Új-Dél-Wales első kormányzója.

6. ábra A Phillip-sziget elhelyezkedése Ausztráliában (http12)
Figure 6. Location of the Phillip Island in Australia (http12)

A Phillip-sziget egy természetes nyugati hullámtörőt képez a Bass-szoros és a nyugati kikötő sekély vize között. A sziget 26 km hosszú és 9 km széles, egy kb. 100 km² nagyságú területtel. A sziget partvonala 97 km és része a Bass Coast Shirenek. A sziget összterülete 2118 ha.

A sziget déli és nyugati tengerpartjai fontos madárélőhelyek. Ebbe a kategóriába a „BirdLife International” meghatározása által került, ugyanis terület jelentős madár

populációkat tart el (kék pingvineket (7. ábra), bukó sirályokat és egyéb különleges madárfajokat) (http13).

7. ábra Halászból visszatérő kék-pingvinek (*Eudyptula minor*) (http14)
Figure 7. Little penguins (*Eudyptula minor*) returning from fishing (http14)

A szigeten ezen kívül található egy vadaspark, ahol kenguruk kóborolnak szabadon a látogatók között, akik ha szeretnék kézből is etethetik őket (8. ábra) (http13).

8. ábra Kengurukat etető látogatók. (http15)
Figure 8. Visitors feed kangaroos (http15)

A sziget nyugati részén található Ausztrália legnagyobb ausztráliai medvefőka állománya (kb. 16 000 egyed). Az utóbbi években, a helyi populációktól eltérő, kritikusan veszélyeztetett őshonos Burrunan delfinek, vagy a vándorló gyilkos bálnák, déli simabálnák és a hosszúszárnyú bálnák populációiban okozott „sebek” hosszú idő után kezdenek „begyógyulni”. A kereskedelmi és illegális bálnavadászatot sikerült felszámolni az 1970-es években. Ennek következtében a bálnák és delfinek száma újra növekedni kezdett a területen, így felcsillant a remény, hogy a populációik a közeljövőben újra elérhetik a tömeges vadászat előtti egyedszámot. A terület besorolása nem érthető, mert leegyszerűsítve tulajdonképpen vadasparknak, illetve természetvédelmi parknak is mondható, az olvasottak alapján (http13).

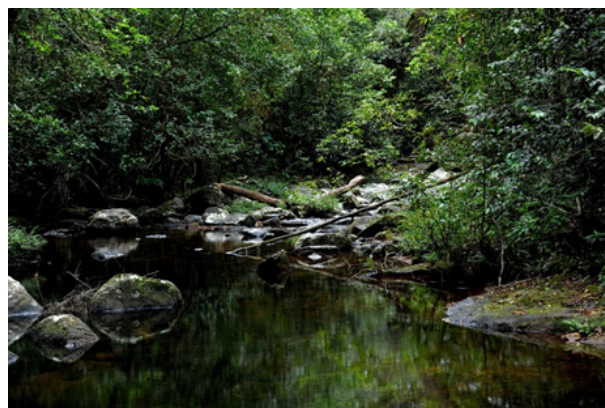
Sinharaja, National Heritage Wilderness Area/Nemzeti Örökség Vadon terület

Srí Lanka szigetének Sabaragamuwa provinciájában illetve más kisebb déli, provinciákban helyezkedik el (9. ábra).

9. ábra Sinharaja elhelyezkedése (http16).
Figure 9. Location of Sinharaja (http16).

Összterülete 11187 ha. 1978-óta bioszféra rezervátum, 1988.01.01-től Nemzeti Örökség Vadon terület a megnevezése. Védeltségének oka, hogy ritka, sebezhető élőhelynek tekinthető, valamint ritka fajoknak ad otthont. Különlegessége, hogy érintetlen esőerdő (10. ábra), melyet nehéz elérhetősége miatt elkerült a fakitermelés (http17).

10. ábra Sinharajai esőerdő részlet. (http18).
Figure 10. Sinharaja rainforest detail (http18).

A terület neve „Az oroszlán királyságaként” fordítható. A rezervátum mindössze 21 km keletről nyugatra, és legfeljebb 7 km északról délre, de ez egy „kincslelőhelynek” tekinthető, endemikus fajok tekintetében, beleértve a fákat, rovarokat, kételtűeket, hüllőket, madarakat és az emlősöket (11. és 12. ábra). A sűrű növényzet miatt a vadon élő állatok nem olyan könnyen láthatók, mint a szárazföldi nemzeti parkokban, mint például a Yala-ban (http19).

11. ábra Pihenő srí lanka-i leopárd (*Panthera pardus kotiya*) (http20).
Figure 11. Resting Sri Lankan leopard (*Panthera pardus kotiya*) (http20).

12. ábra Ceyloni elefánt csorda (*Elephas maximus maximus*) (http21).
Figure 12. Sri Lankan elephant herd (*Elephas maximus maximus*) (http21).

Srí Lanka 26 endemikus madara közül, 20 esőerdei faj, melyek mind megtalálhatók ezen a helyen, köztük a vörösképű selymeskakukk, a sárgacsőrű bozótkakukk és a díszes kitta (13. ábra) (http19).

13. ábra A díszes kitta (*Urocissa ornata*) (http22).
Figure 13. The Sri Lanka blue magpie (*Urocissa ornata*) (http22).

A hüllők közé tartoznak a tüskeshátú agáma (*Calotes calotes*) az endemikus Srí-Lanka-i bambuszvipera és a púpos orrú vipera.

14. ábra: Nászruhas tüskeshátú agáma (*Calotes calotes*) hím (http23).
Figure 14. Male green forest lizard (*Calotes calotes*) in breeding colours (http23).

Sok az endemikus kételtűfaj különösképpen az evezőbékafélék családjából. Az őshonos közönséges madárszárnyú pillangó és néhány piócafaj a védett terület kiemelkedően egyedi gerinctelen élőlényei. A Sinharaja növényzetét trópusi síkvidéki esőerdőként vagy trópusi nedves, örökzöld erdőként lehetne jellemezni.

A terület besorolása nem jogos, mert tulajdonképpen védett természeti területnek mondható. Nevét vélhetően a nagyszámú különleges, őshonos faj miatt kaphatta (http24).

Irodalom

- Ábrám Ö., Falvai D., Horváth K., Zs., Járdi I., Joó B., Kiss B., Kosciarova L., Kun R., Lubai N., Mala B., Mátrai F., Paulin M., Raffa B., Sági Zs. 2016: A világ természetvédelmének története 1986 és 1990 között (Védett Területek Alapítása). Tájökológiai Lapok, 14(1): 49–64.
- Almási B., Csákvári E., Demeter A., Major B., Molnár L., Nagy E., Piszker Z., Poller E., Sarlós D., Ursu D., Vincze T. 2014: A világ természetvédelmének története 1976–1980 között (védett területek alapítása). Tájökológiai Lapok, 12(1): 207–219.
- Balogh L., Bathó B., Beregi L., Dedák D., Forintos N., Kiss A., Mihalik R., Nagy Sz., Péter N., Pörge Á., Rozgonyi Zs., Rusvai K., Stilling F., Szenek Z. 2016: A világ természetvédelmének története 1991 és 1995 között (Védett Területek Alapítása). Tájökológiai Lapok, 14(2): 99–115.
- Berecz T., Fehér L., Gyovai G., Hága K., Kazinczy I. G., Lipták P., Pápay G., Petrovski J., Prohászka V. J., Ruff S., Szakács Á., Mészáros M. M., Kiszkel K. Zs. 2015: A világ természetvédelmének története 1981–1985 között (védett területek alapítása). Tájökológiai Lapok, 13(2): 249–263.
- Centeri Cs. 2010: A világ természetvédelmének története 1956–1960 között (védett területek alapítása). Tájökológiai Lapok, 8(1): 147–155.
- Centeri Cs., Gyulai F. 2006: A világ természetvédelmének történelmi kezdetei a védett területek kialakítására vonatkozóan. Tájökológiai Lapok, 4(2): 427–432.
- Centeri Cs., Gyulai F. 2011: A világ természetvédelmének története 1966–1970 között (védett területek alapítása). Tájökológiai Lapok, 9(1): 127–143.
- Centeri Cs., Gyulai F. 2013: A világ természetvédelmének története 1971–1975 között (védett területek alapítása). Tájökológiai Lapok, 11(1): 127–143.
- Centeri Cs., Gyulai F., Penksza K. 2007: A világ természetvédelmének története 1913–1933 között (védett területek alapítása). Tájökológiai Lapok, 5(1): 5–11.
- Centeri Cs., Gyulai F., Penksza K. 2008a: A világ természetvédelmének története a II. világháború után (1946–1950, védett területek alapítása). Tájökológiai Lapok, 6(3): 351–361.
- Centeri Cs., Gyulai F., Penksza K. 2008b: A világ természetvédelmének története a II. világháború alatt (1940–1945, védett területek alapítása). Tájökológiai Lapok, 6(1-2): 209–220.
- Centeri Cs., Pottyondy Á. 2009: A világ természetvédelmének története 1951–1955 között (védett területek alapítása). Tájökológiai Lapok, 7(1): 175–189.

- Centeri Cs., Pottyondy Á., Gyulai F. 2010: A világ természetvédelmének története 1961–1965 között (védett területek alapítása). *Tájökológiai Lapok*, 8(1): 207–219.
- Fajth T., Dombi J. 1978: Itália. Hatodik átdolgozott és bővített kiadás. Kossuth Nyomda, Budapest. 501–507. p.
- Penksza K., Gyulai F., Centeri Cs. 2007: A világ természetvédelmének története 1934–1939 között (védett területek alapítása). *Tájökológiai Lapok*, 5(2): 239–347.

- http1: <http://www.iucn.org/> (2017. 05. 15. 01:39)
- http2: <http://www.unep-wcmc.org/> (2017. 05. 15. 01:39)
- http3: <http://protectedplanet.net/> (2017. 05. 15. 01:39)
- http4: https://en.wikipedia.org/wiki/ISimangaliso_Wetland_Park (2017. 05.13.16:21)
- http5: <https://isimangaliso.com/about-us/> (2017.05.13.16:30)
- http6: <https://isimangaliso.com/useful-information/animals/> (2017.05.13.16:31)
- http7: https://en.wikipedia.org/wiki/El_Nido,_Palawan (2017.05.14.16:20)
- http8: <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/5034/> (2017.05.14.16:21)
- http9: https://hu.wikipedia.org/wiki/Díszes_pávafácán (2017.05.014.16:21)
- http10: https://en.wikipedia.org/wiki/Resplendent_quetzal (2017.05.14.18:09)
- http11: https://en.wikipedia.org/wiki/White-lipped_peccary (2017.05.14.18:13)
- http12: https://www.google.hu/search?q=phillip+island+australia&source=lnms&tbn=isch&sa=X&sqi=2&ved=0ahUKEwj82aeXqO_TAhULISwKHya4CSAQ_AUIBigB&biw=1440&bih=794#tbn=isch&q=phillip+island+australia+map&imgsrc=b0pwSLvbk9o2NM (2017. 05. 14. 13:40)
- http13: https://en.wikipedia.org/wiki/Phillip_Island
- http14: https://www.google.hu/search?q=phillip+island+australia&source=lnms&tbn=isch&sa=X&sqi=2&ved=0ahUKEwj82aeXqO_TAhULISwKHya4CSAQ_AUIBigB&biw=1440&bih=794#tbn=isch&q=phillip+island+australia+penguins&imgsrc=nIALCu22k2foWM (2017. 05. 14. 13:42)
- http15: https://www.google.hu/search?q=phillip+island+australia&source=lnms&tbn=isch&sa=X&sqi=2&ved=0ahUKEwj82aeXqO_TAhULISwKHya4CSAQ_AUIBigB&biw=1440&bih=794#tbn=isch&q=phillip+island+australia+kengurus&imgsrc=J-r98WrMXuDvNM (2017. 05. 14. 13:44)
- http16: https://www.google.hu/search?q=Sinharaja,+National+Heritage+Wilderness+Area&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwiqqb7lqe_TAhWIE5oKHQuFCx4Q_AUICigB&biw=1440&bih=794#tbn=isch&q=Sinharaja,+National+Heritage+Wilderness+Area+map&imgsrc=GAbYCi_uFKTQRM (2017. 05. 14. 13:47)
- http17: <http://whc.unesco.org/en/list/405>
- http18: <http://www.expeditions.lk/wp-content/uploads/2017/01/sinharaja-rain-forest.jpg>
- http19: https://en.wikipedia.org/wiki/Sinharaja_Forest_Reserve
- http20: http://3.bp.blogspot.com/-RzGCrl5X71M/VAhJCNl_0ZI/AAAAAAAAAD5k/aPNW1zK0ago/s1600/13.jpg
- http21: <http://www.wildlifetoursinsrilanka.com/wp-content/uploads/2016/07/pinnawala-srilanka.jpg>
- http22: <https://i.pinimg.com/originals/72/89/9b/72899bae9c85b3ef80d514717bdb7097.jpg>
- http23: http://whc.unesco.org/uploads/thumbs/site_0405_0001-750-0-20150608084702.jpg
- http24: https://en.wikipedia.org/wiki/Sinharaja_Forest_Reserve

UNIQUE NATURE CONSERVATION CATEGORIES (IUCN 1900–2003)

BALOGH, D., HEGEDÜS, Cs., JUHÁSZ, V., KOLLÁR, B., MEINHARDT, S., MOLNÁR, A., PAULIN, M., SÁRADI, N., SCHERMANN, B., SÓKI, E.

SIU, Institute of Environment and Landscape Management, Nature Conservation Master Programme
H-2103 Gödöllő, Páter K. u. 1.

Keywords: nature conservation history, rare categories, national categories

In this article we introduce the unique categories of conservation areas that are only present in a single country. These territories were established between 1900 and 2003, and have also undergone IUCN classification, and are thus legitimate categories. We present these classifications with their locations, and also consider, whether these were well thought out, or unnecessary. We take a look at their spread among the official IUCN categories, paired with the size of the territories. Moreover, we study their countries of origin, which shows that even though every continent has such areas, their spread is not even. Lastly, we select five of such places and characterize them, to shed light on the reasons behind the unique classifications.